

Slovenský národopis

3-4

39 - 1991

Na obálke: 1. strana: Detail z ikony Posledný súd. Vyšný Orлік, okr. Svidník
4. strana: Posledný súd. Ikona na plátne z posl. tretiny 17. stor., Vyšný Orлік, okr. Svidník. Autor neznámy, rozmery 240 × 152 cm. Majetok Šarišského múzea v Bardejove. Foto O. Nováková

(Ospravedlňujeme sa čitateľom za chybné uvedenie majiteľa ikony Svätý Michal archanjel s výjavmi jeho činov, uverejnenej na obálke č.2/1991 Slovenského národopisu. Toto dielo je majetkom Šarišskej galérie v Prešove.)

Dear Reader,

Slovenský národopis (Slovak Ethnology) is a quarterly with a long tradition, edited in the Slovak language by the Institute of Ethnology of the Slovak Academy of Sciences in Bratislava, Czechoslovakia. This review publishes papers from all spheres of Slovak folk culture, past and present, including minorities and Slovaks abroad. The journal's articles range from research on the folk culture of every region of Slovakia (folk architecture, arts and crafts, costumes and clothing, folktales, songs, customs, traditions, etc.) through information on activities of ethnological research centres and museums, archival materials, book reviews to theoretical and comparative analyses of topical issues. The most interesting studies are published in English, and all the articles published in Slovak have extended English Summaries.

As the only periodical specifically devoted to the comparative study of Slovak folk culture, Slovenský národopis deepens the understanding of folk cultures throughout the world.

By becoming a regular subscriber of Slovenský národopis you will help to support an authoritative review for everyone interested in Slovak folk culture.

Contact address: **Promotion Department, VEDA Publishing House**
Klemensova 19
814 30 Bratislava
Czechoslovakia

HLAVNÝ REDAKTOR
Milan Leščák

VÝKONNÉ REDAKTORKY
Eubica Chorváthová
Zora Vanovičová

REDAKČNÁ RADA

Stanislav Brouček, Božena Filová, Václav Frolec, Emília Horváthová, Václav Hrničko, Josef Jančár, Soňa Kovačevičová, Eva Krekovičová, Martin Mešša, Ján Podolák, Zora Rusnáková, Peter Salner, Karol Strelec, Andrej Sulitka

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com

www.cejsh.icm.edu.pl

www.cceol.de

www.mla.org

www.ulrichsweb.com

www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

ŠTÚDIE

- Nosková, Helena: Príspevok k výskumu
ľudovej kultúry Slovákov v českom pohra-
ničí od r. 1945 po súčasnosť 261
- Moravcová, Dana: Proměny kritérií výbě-
ru manželského partnera u rudohorských
Slováků v českém pohraničí 274
- Kovačevičová, Soňa: Migračné a emi-
gračné cesty Židov na Slovensku 288**
- Stoličná, Rastislava: K otázkam štruktúry,
obsahu a názvov jedenia dedinského spo-
čenstva na Slovensku 303**
- Burlasová, Soňa: Individuum a kolektív 310**
- Altman, Karol: Stolové spoločnosti jako
činitel integrace Českého čtenářského spol-
ku v Brně 322
- Divacová, Zorica: K chápaniu manželstva
v srbskom ľudovom prostredí 328
- Belaj, Vitomir: Slováci a chorvátska etno-
ológia 331
- Leščák, Milan: The beginnings of funcio-
nal structuralism in Slovak ethnology 336**

DISKUSIA

- Rozhovor s prof. Ladislavom Holým 348
- Kaľavský, Michal: Etnicita alebo etnické
vedomie? 354

MATERIÁL Y

- Profantová, Zuzana: Parémie v diele An-
dreja Kmeťa (K 150. výročiu narodenia) 358
- Komorovský, Ján: Inkulturácia v práci
slovenských misionárov 363
- Kaľavský, Michal: Jazykové a náboženské
zloženie obyvateľov Zemplínskej župy v 18.
storočí 367
- Skruzný, Ludvík: Studny dokumentované
v archívech národopisných pracovísk SAV
a ČSAV a na stredovekých i novovekých
vyobrazeniach 383
- Čukan, Jaroslav—Halmová, Mária: De-
terminanty spôsobu života v banických ob-
ciach v okolí Železníka 402
- Vanovičová, Zora: Ikony východného
Slovenska a motívy ústnej prozaickej slo-
vesnosti 412

ROZHLADY — SPRÁVY — GLOS Y

- K 100. výročiu narodenia prof. A. Václavíka
(Václav Frolec) 416
- Životní jubileum Soni Kovačevičové (Václav
Frolec) 418
- Vědec nejvyšších kvalit. K jubileu Oskára El-
scheka (Dušan Holý) 421
- Životné jubileum doc. dr. Emilie Horváthovej,
CSc. (Kornélia Jakubiková) 426
- Jubileum Oľgy Danglovej (Soňa Kovače-
vičová) 428
- PhDr. Mojmir Benža oslávil päťdesiatku (Pe-
ter Slavkovský) 431
- Životné jubileum Viery Abelovej (Milan
Chlebana) 433
- Vedecká konferencia venovaná 150. výročiu
narodenia Andreja Kmeťa (Hana Hlôš-
ková) 436
- Porada o národopisnom atlase Čiech, Moravy
a Sliezska (Mojmir Benža) 437
- Medzinárodný vedecký seminár o Rusínoch-
Ukrajincoch v karpatskej oblasti (Mikuláš
Mušínska) 438
- Medzinárodná konferencia Od Ševčenkovej
vedeckej spoločnosti po Ukrajinckú nezá-
vislú univerzitu (Viera Gašpariková) 439
- Seminár Subkomisie pre ľudové staviteľstvo
a sídla MKKKB (Ladislav Mlynka) 441
- Vyhlasenie o vytvorení Únie múzeí v prírode
na Slovensku (Milan Kiripolský) 442
- Seminár Problémy výstavby automatizova-
ných informačných systémov v spoločens-
kých vedách a v oblastiach ich aplikácie
(Viera Kaľavská) 443
- Historický výskum rodiny v západnej Európe
(Zuzana Beňušková) 444
- Edičná činnosť Krajského osvetového stredis-
ka v Banskej Bystrici vo vzťahu k tradičnej
ľudovej kultúre 1983—1991 (Miloš Šíp-
ka) 445

RECENZIE — ANOTÁCIE

- Soviet Nationality Policies (Peter Skalník) 448
- Ethnografický atlas Slovenska (Josef Vaře-
ka) 450
- M. Šrámková—O. Sirovátka: Katalog čes-

kých lidových balad (Soňa Burlasová)	452
M. Mitterauer: Historisch-anthropologische Familienforschung (Zuzana Beňušková)	453
Volksdichtung zwischen Mündlichkeit und Schriftlichkeit (Gabriela Kiliánová)	453
Národopisné studie o Brně (Katarína Popelková)	455
Palócock I., II. (Soňa Švecová)	456
Počátky českého národního obrození 1770 až 1791 (Jiří Langer)	456
Märchen vor Grimm (Gabriela Kiliánová)	457
Narodna vyšivka Jugoslavii	458
Čarolija niti	458
Zborník Slovenského národného múzea 1990, 1991	459
O. Sirovátka: Literatura na okraji	460
Česká lidová slovesnost	460
O. Bockhorn—W. Slapansky: Gutshofknechte und Saisonarbeit im Pannonischen Raum	461
Posolstvo Ježiša Krista zhrnuté zo štyroch Evanjelii do jednej osoby.	461
Vianočná knižka	461
E. Plicková: Bratislava mojej mladosti	461
P. Salner a kol.: Taká bola Bratislava	462
Etničeskaja onomastika	462
R. Petrovič: Srpska narodna muzika	462
Nationalsozialismus im Landkreis Tübingen	462
Gdy do Grodzyska ruszył „parochód“	462
M. Bohatcová a kol.: Česká kniha v proměnách staletí	463
I. Štěpán: Lidové stavitelství ve stavebních plánech a mapách východočeských archivů	463
Ester Plicková	464
M. Bútorá: Mne sa to nemôže stať	464
Die jüdische Welt von gestern 1860—1938	464

OBSAH 39. ROČNÍKA

INHALT

STUDIEN

Nosková, Helena: Studienbeitrag zur Forschung der Volkskultur der Slowaken im tschechischen Grenzgebiet vom Jahre 1945 bis zur Gegenwart	261
Moravcová, Dana: Die Umwandlungskriterien in der Auswahl des Ehepartners bei den Slowaken aus rumänischen Erzgebirge im tschechischen Grenzgebiet	274
Kovačevićová, Soňa: Migrations- und Emigrationswege der Juden in der Slowakei	288
Stoličná, Rastislava: Zu den Fragen der Struktur des Inhalts und der Benennung des Speisens der Dorfgemeinschaft in der Slowakei	303
Burlasová, Soňa: Individuum und das Kollektiv	310

Altman, Karel: Tischgesellschaften als Faktor der Intergration des Tschechischen Leservereins in Brünn	322
Divac, Zorica: Zur Eheerkenntnis im serbischen Volksmilieu	328
Belaj, Vitomir: Slowaken und die kroatische Ethnologie	331
Leščák, Milan: The beginnings of functional structuralism in Slovak ethnology (in englische Sprache)	336

DISKUSSION

Ein Gespräch mit Prof. Ladislav Holý	348
Kaľavský, Michal: Ethnizität oder ethnisches Bewußtsein?	354

MATERIALIEN

Profantová, Zuzana: Andrej Kmeť und die Sprichwörter in seinem Werk	358
Komorovský, Ján: Inkulturation in der Arbeit der slowakischen Missionäre	363
Kaľavský, Michal: Sprachliche und religiöse Zusammensetzung der Zemplinergau im 18. Jahrhundert	367
Skružný, Ludvík: Brunnen dokumentiert in den Archiven der Slow. Akademie der Wissenschaften und der Tschechoslow. Akademie der Wissenschaften	383
Čukan, Jaroslav—Halmová, Mária: Determinanten der Lebensweise in den Bergmangemeinden in der Umgebung von Železník	402
Vanovičová, Zora: Ikonen der Ostslowakei und Motive der mündlichen prosaischen Dichtung	412

RUNDSCHAU—INFORMATIONEN—GLOSSEN

Zum 100. Jahrestag der Geburt von Prof. A. Václavík (Václav Frolec)	416
Lebensjubiläum von Soňa Kovačevićová (Václav Frolec)	418
Wissenschaftler von allerhöchsten Qualitäten. Zum sechzigsten Geburtstag von Oskar Elschek (Dušan Holý)	421
Lebensjubiläum von Fr. Doz. Dr. Emilia Horváthová, CSc. (Kornélia Jakubíková)	426
Jubiläum von Olga Danglová (Soňa Kovačevićová)	428
Ph. Dr. Mojmír Benža feierte seinen fünfzigsten Geburtstag (Peter Slavkovský)	431
Lebensjubiläum von Viera Abelová (Milan Chlebana)	433
Wissenschaftliche Konferenz gewidmet dem 150. Jahrestag der Geburt von Andrej Kmeť (Hana Hlôšková)	436
Besprechung über den Ethnographischen Atlas von Böhmen, Mähren und Schlesien (Mojmír Benža)	437
Internationales wissenschaftliches Seminar über Ruthener-Ukrainer im Karpathengebiet (Mikuláš Mušínska)	438

Internationale Konferenz Von der Ševčenko wissenschaftlichen Gesellschaft bis zur Ukrainischen unabhängigen Universität (Viera Gašpariková)	439
Seminar der Subkommission für das volkstümliche Bauwesen und Siedlungen der IKKKB (Ladislav Mlynka)	441
Verlautbarung über die Entstehung der Union der Freilicht museen in der Slowakei (Milan Kiripolský)	442
Seminar Probleme des Aufbaus der Automatisierten Informationssysteme in den Gesellschaftswissenschaften und in den Gebieten ihrer Applikation (Viera Kaľavská)	443
Historische Forschung der Familie in Westeuropa (Zuzana Beňušková)	444
Die Editionstätigkeit des Bezirks Volksbildungszentrum in Banská Bystrica in der Beziehung zur traditionellen Volkskultur (1983—1991) (Miloš Šípka)	445

BÜCHERBESPRECHUNGEN-REFERATE

INHALT DES 39. JAHRGANGES

CONTENTS

ARTICLES

Nosková, Helena: A contribution to the research in folk culture of Slovaks living in Czech borderland since 1945 up to the present	261
Moravcová, Dana: Transformation of criteria concerning selection of a marital partner among Slovaks from Rumanian Ore Mountains living in Czech borderland	274
Kovačevičová, Soňa: Immigration and emigration movements of Jews in Slovakia	288
Stoličná, Rastislava: On problems of structure, contents and denomination of meals in village communities in Slovakia	303
Burlasová, Soňa: Individual and group	310
Altman, Karel: Commensalities as a factor of integration in Czech Readers' Club in Brno	322
Divac, Zorica: Towards comprehension of marriage in Serb folk milieu	328
Belaj, Vitomir: Slovaks and Croat ethnology	331
Leščák, Milan: The beginnings of functional structuralism in Slovak ethnology	336
DISCUSSION	
Interview with Professor Ladislav Holý	348
Kaľavský, Michal: Ethnicity or ethnic awareness?	354
MATERIALS	
Profantová, Zuzana: Andrej Kmeť and the proverbs in his work	358

Komorovský, Ján: Inculturation in work of Slovak missionaries	363
Kaľavský, Michal: Language and confession in Comitatus Zemplín in the 18 th century	367
Skručný, Ludvík: The wells in archive documents in the Slovak and Czechoslovak Academy of Sciences	383
Čukan, J.—Halmová, M.: Determinants of the way of life in miners' communities in vicinity of Železník	402
Vanovičová, Zora: Icon paintings from East Slovakia and motifs of folk oral prose	412

HORIZONS—NEWS—GLOSSARY

On occasion of centennial anniversary of birth of Professor A. Václavík (Václav Frolec)	416
Jubilee of Soňa Kovačevičová (Václav Frolec)	418
On occasion of jubilee of Oskár Elsček (Dušan Holý)	421
Life jubilee of Doc. PhDr. Emília Horváthová, CSc. (Kornélia Jakubíková)	426
Jubilee of Oľga Danglová (Soňa Kovačevičová)	428
PhDr. Mojmir Benža celebrated fifty years of life (Peter Slavkovský)	431
Life jubilee of Viera Abelová (Milan Chlebana)	433
Scientific conference devoted to 150 th anniversary of birth of Andrej Kmeť (Hana Hlôšková)	436
Briefing about ethnological atlas of Bohemia, Moravia and Silesia (Mojmir Benža)	437
International scientific seminary on Russins-Ukrainians in Carpathian area (Mikuláš Mušinka)	438
International conference "From Shevchenko Scientific Society to Independent Ukrainian University" (Viera Gašpariková)	439
Seminary of Subcommittee for folk architecture and settlements IKKKB (Ladislav Mlynka)	441
Declaration Concerning constitution of Union of open air museums in Slovakia (Milan Kiripolský)	442
Seminary "Problems of building up automated informational systems in humanities and in areas of their application" (Viera Kaľavská)	443
Historical research of family in Western Europe (Zuzana Beňušková)	444
Publishing activities of Regional cultural center in Banská Bystrica in regard to traditional folk culture during years 1983—1991 (Miloš Šípka)	445

BOOK REVIEWS—ANNOTATIONS

CONTENTS OF 39th VOLUME

СОДЕРЖАНИЕ

СТАТЬИ

- Носкова, Хелена: К исследованию народной культуры Словаков в чешском пограничье с 1945 г. по наши дни . . . 261
- Моравцова, Дана: Изменения критерий выбора супружеского партнера среди Словаков из румынских Рудных гор, переселенных в чешское пограничье . . . 274
- Ковачевичова, Соня: Миграционные и эмиграционные пути евреев Словакии . . . 288**
- Столична, Растислава: К вопросам структуры, содержания и названий еды деревенского общества в Словакии . . . 303**
- Бурласова, Соня: Индивид и коллектив 310**
- Альтман, Карел: Столовые общества как фактор интеграции Чешского читательского клуба в Брно . . . 322
- Дивац, Зорица: К пониманию брака в сербской народной среде . . . 328
- Белай, Витомир: Словаки и хорватская этнология . . . 331
- Лешчак, Милан: Зарождение функционального структурализма в словацкой этнологии (на английском языке) . . . 336**

ДИСКУССИЯ

- Разговор с профессором Ладиславом Голым . . . 348
- Каляевски, Михал: Этничность или этническое сознание? . . . 354

МАТЕРИАЛЫ

- Профантова, Зузана: Андрей Кметь и паремия его трудов . . . 358
- Коморовски, Ян: Инкультурация в работе словацких миссионеров . . . 363
- Каляевски, Михал: Языковая и конфессиональная структура населения Земплинского комитата в 18-ом веке . . . 367
- Скружны, Лудвик: Колодцы документированные в архивах Словацкой и Чехословацкой академии наук . . . 383
- Чукан, Ярослав—Хальмова, Мария: Детерминанты быта в шахтерских поселениях недалеко Железника . . . 402
- Вановичова, Зора: Иконы восточной Словакии и мотивы устной народной прозы . . . 412

ОБЗОРЫ — ИНФОРМАЦИЯ — ГЛОСЫ

- По случаю сотой годовщины со дня рождения проф. А. Вацлавика (Вацлав Фролец) . . . 416
- Жизненный юбилей Сони Ковачевичовой (Вацлав Фролец) . . . 418
- Ученый самого высокого качества. По случаю юбилея Оскара Эльшека (Душан Голы) . . . 421
- Жизненный юбилей Доц. Д-ра Эмилии Горватовой, к.и.н. (Корнелия Якубикова) . . . 426
- Юбилей Ольги Дангловой (Соня Ковачевичова) . . . 428
- Д-р Моймир Бенжа отметил пятьдесят лет (Петер Славковски) . . . 431
- Жизненный юбилей Веры Абеловой (Милан Хлебана) . . . 433
- Научная конференция по случаю 150-летия со дня рождения Андрея Кметя (Хана Хлуошкова) . . . 436
- Совещание об этнографическом атласе Чехии, Моравии и Силезии (Моймир Бенжа) . . . 437
- Международный научный семинар о русинах-украинцах Карпатской области (Микулаш Мушинка) . . . 438
- Международная конференция «С Научного общества им. Шевченко по Свободный украинский университет» (Вера Гашпарикова) . . . 439
- Семинар Субкомиссии по народному зодчеству и поселениям МКККБ (Ладислав Млынка) . . . 441
- Декларация об основании Унии музеев на открытом воздухе в Словакии (Милан Кирипольски) . . . 442
- Семинар Проблемы постройки автоматизированных информационных систем в общественных науках и в областях их аппликации (Вера Каляевска) . . . 443
- Историческое исследование семьи в западной Европе (Зузана Бенюшкова) . . . 444
- Издательская деятельность Областного культурного центра в Банской Быстрице в отношении к традиционной народной культуре в 1983—1991 г. (Милош Шипка) . . . 445

РЕЦЕНЗИИ — АННОТАЦИИ

СОДЕРЖАНИЕ ЖУРНАЛА ЗА 39^{МИ} ГОД ИЗДАНИЯ

INDIVÍDUUM A KOLEKTÍV (Speváčka Anna Humenajová z Hrušova pri Krupine)

SOŇA BURLASOVÁ

Národopisný ústav SAV, Bratislava

Pri základnom výskume ľudových piesní v Hrušove pri Krupine v r. 1977 mi ako informátorku na prvom mieste odporúčali Annu Humenajovú, narodenú r. 1920. Nešla som ku nej hneď na začiatku výskumu, pretože bývala na laze, v styku s ďalšími informátormi sa však toto doporučenie viackrát opakovalo. Pri dotaze na piesne k jarným hrám ma každý odkazoval na ňu. Pre odľahlosť miesta jej bývania som ju navštívila iba raz, pri tejto príležitosti mi však na posedenie zaspievala 37 piesní, z toho 11 k jarným hrám, 4 iné výročné, 9 svadobných obradových a 13 rozličných. Nielenže si v počte zaspievaných piesní udržala medzi informátormi svoje prvé miesto, ale mimoriadne cenná bola aj ich druhová skladba.¹

V Hrušove som celkovo nahrála 145 piesní, z toho 23 výročných, 20 obradových svadobných, 13 aktuálnych novozložených, 8 detských, 6 vojenských, 7 baladických, 5 k tancu v kolese, 5 písaných na lístku, 1 uspávanku a 57 bližšie neurčených piesní. Celý objem nie je vysoký, avšak skladba repertoáru je pozoruhodná vzhľadom na počet obradových piesní.

Keďže ma zaujalo postavenie výraznej interpretky zo staršej vekovej vrstvy na pozadí celkového repertoáru obce, urobila som po šiestich rokoch opakovaný výskum, v ktorom som sa prvorado zamerala na repertoár A. Humenajovej, na jeho celkový rozsah, ale preverovala som si aj jej status speváčky v obci, ako aj vzťah jej podania jednotlivých repertoárových blokov k podaniu iných speváčok. Pri opakovanom výskume v r. 1983 som nahrála 101 piesní, pričom od A. Humenajovej bolo tento raz zaznamenaných 78 piesní (z toho 27 spolu s J. Bobákovou).² V archive ľudových piesní Národopis-

ného ústavu SAV sa okrem toho nachádza 94 piesní z Hrušova zapísaných P. Javorom v r. 1973,³ z ktorých 44 interpretovala taktiež A. Humenajová. Úhrne som teda mala k dispozícii od tejto speváčky 159 záznamov, medzi ktorými sa viaceré opakujú. Táto okolnosť, ako tiež rozdielny čas výskumu, mi poskytla možnosť sledovať základné stavebné prvky jej repertoáru, variabilitu, či naopak stálosť jej interpretácie, obľubu niektorých piesní a i.

Ako východisko k sledovaniu podielu individua na kolektívnom repertoári použijem na prvom mieste charakteristiku nosných typov piesní reprezentujúcich repertoár obce, na druhom mieste načrtnem participáciu A. Humenajovej na tomto repertoári.

V celkovom súbore výročných piesní z Hrušova sú iba niektoré druhy zastúpené väčším počtom. Patria k nim piesne k vianočnému a silvestrovskému koledovaniu, ktoré zvykli spievať iba Cigáni (ti boli aj ich informátormi), ktoré však napriek tomu zapadajú do celkového piesňového štýlu obce. Takýchto piesní je zaznamenaných päť. Avšak už koledová pieseň na fašiangy je zastúpená iba jedným typom, známym aj z iných oblastí Slovenska. Podobne aj zvyk vynášania Kyselá (ženská postava) na Kvetnú nedeľu, bol sprevádzaný iba jedinou piesňou, ktorá sa spievala toľkokrát, koľkokrát to vyžadovalo trvanie cesty. Jej kvinttonálna melódia s jednoduchou dvojdielnou formou sa používala bez zmeny aj k jánskemu textu. Ďalšia jánska pieseň je modálna. K jarným hrám dievčat na Veľkú noc sa zachovalo 13 piesní.

Z hudobnej stránky vo výročných piesňach z Hrušova zreteľne prevažuje kvinttonalita. Malá časť piesní má melodiku v rozsahu oktá-

vy, avšak descendenčného typu s dvojdielnou formou, teda inklinujúcu k predharmonickému hudobnému mysleniu.

Zvláštnu pozornosť si zasluhuje hudobná stránka jarných hier dievčat. Z trinástich piesní deväť je kvinttonálnych, pričom ich forma je rozlične stavaná. Jedna z piesní má formu motívickú, tri piesne majú dvojdielnu formu z jedného alebo z dvoch motívických prvkov (A A_v, A B nesymetrická, A A_v parlando + refrén, A B giusto), jednoduchú alebo kombinovanú. Päť piesní má troj- až päťdielnu formu z troch tematických prvkov, pričom je časté rozvíjanie formy opakovaním, čím sa vytvára až päťčasová forma a zároveň sa tým v rámci malého ambitu podčiarkuje recitatívny charakter týchto piesní. Ani pri trojdielnej forme (pieseň *Hoja, Dunda*) nejde o formovo novší typ, lež o krátku otvorenú formu. Z ďalších piesní je jedna kvarttonálna s motívickou formou, ktorej rozsah sa v jednotlivých opakovaniach mení v závislosti od textu, ktorým sa vyvolávajú jednotlivé dievčence. Tri piesne v rozsahu oktávy nemajú harmonický ráz. Jedna z nich (*Akie naše, takie vaše*) má torzovitú jednodielnu formu, v rámci ktorej je melódia vedená descendenčne, v ďalších dvoch sa descendenčnosť utvára opačným kvintovaním, ktoré je však čiastočne prekryté lomením melódie,⁴ v rozsiahlom refréne piesne *Za humny zahradka* sa v zmysle opačného kvintovania používa aj opakovanie totožného úseku o kvartu nižšie.

Z povedaného vyplýva, že celý blok piesní k jarným hrám predstavuje neobyčajne cenný, relatívne archaický materiál. Texty piesní sú prevažne hrové, výnimku tvoria iba dva z nich (*Za humny zahradka* a *Přidí, milý, přidí ešte*), ktoré sú textmi ľubostnými. V textoch troch piesní sú čiastočné maďarské vplyvy.

Ku krstínám je zachytená iba jedna pieseň, aj v tej je príležitostný iba text prvej strofy, na ktorý nadväzuje už iný, obsahovo celkom vybočujúci text. Veľmi cenný materiál však predstavujú svadobné piesne. I keď sa do tohto súboru, tak ako je to príznačné pre región Hont, dostali aj novšie typy, medziiným najmä novouhorské, reprezentatívna časť piesní je archaická vo svojej textovej aj hudobnej stránke. Najviac starších piesní je kvinttonálnych, medzi ktorými zaujme typ charakteristický finálnym tónom prvého dielu na VII. stupni (malá septima). Podobný typ som spomínala v štúdiu o regionálnom piesňovom štýle v Honte,⁵ avšak tam tvorila základ kvarttonalita, z ktorej bol finálny tón prvého dielu výrazným vybočením.

V prípade hrušovských piesní ide o kvinttonálny základ. Čisté kvarttonálne typy sa tu medzi svadobnými piesňami nevyskytujú, iba také, v ktorých sú kvartové vzťahy dosť výrazné, avšak vo forme translácií tetrachordov, alebo v rámci iných prechodných predharmonických tonalit (napr. kvartsextakordálna stavba, kvart-kvinttonálna). Najpozoruhodnejší je blok piesní spievaných „na zore“ vo svadobný deň pred svitaním pri obliekaní nevesty.

Uspávanky sú tu zastúpené veľmi slabou, iba dvoma záznamami od dvoch rozličných speváčok.

Z rodinných obradových piesní sú ďalej významné pohrebné nariekania, uchované v pamäti prevažne vo forme paródii, i keď starší informátori ešte sami v mladosti vážne „vykladali“. Ich výzor je blízky výzoru tohto druhu v iných krajoch Slovenska. Typická descendenčná melódika s hovorovým rytmizovaním a dlhým zotrvávaním na jednom tóne je vedená v rozsahu tercie, tiež kvarty, až po rozsah oktávy, najčastejšie však zdôrazňuje kvintové vzťahy.

Z ostatného materiálu si zaslúžia pozornosť piesne k detským hrám, s bližšie neurčeným termínom ich konania. Prevalu tvoria recitatívne teretonálne typy, ktoré sú všeobecne charakteristické ako „detské“. Bežne zastúpené sú balady a romance (spolu 9), vojenské piesne (7) a rozličné iné príležitostnou nepodmienené typy. Piesne piskané na lístku pochádzajú z repertoáru jednej speváčky. Pomocou lístka možno zapísať hocijakú pieseň, výsledný zvuk je tenký, pískľavý a znejie o oktávu vyššie než spev. Tieto piesne sú interpretačnou obmenou ich hudobno-textovej predlohy. Z hudobnej stránky reprezentuje voľný, príležitostami pevne neviazaný materiál celú škálu vývinových typov, tak ako je to známe aj z iných krajov a obcí Slovenska.

Osobitnú skupinu hrušovských piesní tvoria novozložené texty na staršie melódie, domáce, ale aj prevzaté z iných obcí, z blízkych rovnako ako zo vzdialených, pretože sa siahlo aj na melódie osvojené z rozhlasu a televízie. Trinásť novozložených textov piesní sa vnútri delí podľa tematiky. Tri z týchto piesní sú poskladané celkom na spôsob tradičných. Je v nich ľubostná tematika, tematika spevu ako prejavu pozitívneho životného postoja a tematika hrabania lúk. V Hrušove niet trávnic ako druhu, čo si mladšie ženy, dobre informované prostredníctvom televízie a rozhlasu, zrejme chceli vyna- hradit novou skladbou, ku ktorej si vypožičali

trávnícovú melódiu osvojenú z rozhlasu. Do textu však v ďalších strofách primiešali aj aktuálnu tematiku o pomoci technických prostriedkov pri ťažkých poľných prácach. Nebolo to náhodné, pretože v dvoch ďalších piesňach (*Hrušov dolínuočka* a *Ej, a tá naša dedina je už dosť moderná*) sa venujú celoobecnej problematike, ťažkostiam súkromného hospodárenia (čo vyúsťuje do žiadosti založiť konečne v obci družstvo — JRD v Hrušove bolo založené r. 1979), ale aj modernizácii života obyvateľov a ďalším požiadavkám, ktoré považujú za súrne (vodovod, škola). Slovenský zväz žien sa usiloval prísť na každé slávnosti s nejakou novou piesňou, táto okolnosť ženy stimulovala k tvorbe piesní, ktoré skladali kolektívne. Ku konkrétnej príležitosti vzniklo aj päť spomienkových a kronikárskych piesní, vracajúcich sa tematikou do vojnového a povstaleckého obdobia. Pieseň *Tam pod horou* zachytili z televízie v podaní šumiackeho súboru a dokonponujú k nej dve aktuálne nové strofy, osvojili si ju ako vlastnú. Hrušovské ženy zložili aj príležitostnú pieseň jubilantom a tiež pesničku o výkonoch hrušovských futbalistov.

Niektoré z melódií použitých k novozloženým textom sú domáce, väčšina je však prebratých (šumiacka, vernárska, trávnícová, dychovková). Sú medzi nimi aj jednoduchšie harmonické piesne, nápadná je však obľuba trojminových melódií západoeurópskeho typu, umožňujúcich použiť paralelné tercovanie. Tento prvok tercovania je v kontexte lokálnej interpretácie piesní niečo nové, čo priťahuje pozornosť, pretože staršie piesne sa tu spievali iba jednoducho.

Repertoár obce je, ako vidieť z prehľadu, druhovo členitý a obsahuje štandardné množstvo ako obradových a príležitostnou podmienených, tak aj voľných typov piesní. Pozoruhodné je, že sa tu ešte aj u mladšej generácie uchovávali, i keď iba pasívne, viaceré archaické piesňové typy a na druhej strane vzniká ako vyváženie tohoto stavu nová tvorba, zodpovedajúca súčasným nárokom a estetickým predstavám mladšej zložky obyvateľstva. Ide teda o obec s aktívnym pestovaním folklórnej piesne.

Pokiaľ ide o Annu Humenajovú, treba hneď na úvod povedať, že participovala na podaní všetkých druhov miestnych piesní okrem novozložených, pričom je významný najmä jej podiel na podaní všetkých druhov obradových piesní a piesní k jarným hrám zvlášť. Vzhľadom na spôsob tradovania je osobitne zaujímavé sledovať interpretáciu obradových piesní ňou

a Cecíliou Mištovou (nar. r. 1903), ktorá je o generáciu staršia a v dedine platí vo veci piesní za arbitra.

Výročné piesne k silnejšie kanonizovaným kolektívnym zvykom, ako bolo vynášanie Kyselá, jarné hry dievčat a jánske zvyky, podali obe speváčky nezávisle od seba takmer úplne zhodne, v hudobnom podaní sú iba drobné odchýlky v predlžovaní niektorých dôb a v texte iba bežné synonymické obmeny (na čo je to — na čo vám to). V prípade piesne *Hoja, Ďunda* mali obe speváčky ešte aj tempo takmer rovnaké. Je to dôkazom silného konzervačného vplyvu spevných situácií, pri ktorých sa spievalo kolektívne. C. Mištová však poznala z piesní k jarným hrám iba jednu úvodnú, kým A. Humenajová si pamätala celý blok.

Aj v podaní obradových svadobných piesní možno pozorovať medzi obidvoma speváčkami veľkú zhodu. Ich svadobný repertoár sa však tiež mierne líši.⁶ Vývin svadobného repertoáru v obci išiel zrejme smerom k stále väčšej obľube novouhorských piesní, pretože v repertoári mladých žien (20—30-ročných) už novouhorské typy prevyšujú počet tradičných neharmonických svadobných piesní, i keď treba priznať, že ich počet je aj u mladých žien dosť vysoký (7 neharmonických piesní). Aj u mladších speváčok je interpretácia obradových piesní relatívne ustálená, uchovávaajú tradičný výzor piesne a v ich voľnom repertoári ide tiež skôr o obmenu piesňových typov, než o podstatnejšie variovanie tých istých piesní. Celkový záver vedie teda ku konštatovaniu vysokého stupňa uchovávaní pôvodného repertoáru obce, či už opakovaným používaním tých istých piesní, alebo ich čo najzhodnejším podaním.

Ako sa na základe týchto relácií ukazuje podiel speváckej individuality na repertoári obce?

Spomínali sme už, že obradové piesne, výročné i rodinné, pozná A. Humenajová všetky (zistené na základe porovnania záznamov od rôznych spevákov). To by však dostatočne nevystihovalo skutočnosť, pretože ona si pamätá z okruhu obyčajových piesní najviac zo všetkých informátorov. Kým iné informátorky si pamätali iba po jednej, dvoch piesňach z jarných hier dievčat, ona zapamätaním si celého bloku poskytla neobyčajne cennú informáciu, čím zároveň prekvapivo zdvihla celkový súčet výročných piesní oproti iným hontianskym obciam. Pri regionálnom výskume Hontu som zapísala piesne k jarným hrám aj v iných obciach, v žiadnej však v takom počte ako v Hru-

Anna Humenajová

šove.⁷ Tu sa podľa všetkého udržal tento zvyk najdlhšie, až do medzivojnového obdobia, pretože A. Humenajová sa za svojho dievockého veku (asi 1933—1938) asi päťkrát zúčastnila takýchto hier. Vzhľadom na to, že sa tu jarné hry konávali pravidelne (vo všetkých obciach to tak nebolo), je hodné pozornosti, že iba málokteré informátorky si pamätajú piesne. Dobrá informátorka C. Mištová vedela napr. iba pieseň *Hoja, Ďunda*, ktorá je najpopulárnejšia.

A. Humenajová bola tiež rozhodujúcou informátorkou pri zázname spievaných pohrebných nariekaní. Z ôsmich príkladov ona zaspievala šesť. Okrem toho jediná označila 4 piesne ako tanečné „v kolese“, spievala tiež 6 balád a 6 vojenských piesní. Spevné druhy, ktoré ostali dokumentované prevažne jej zásluhou, zdôvodňujú jej postavenie v obci nielen ako typickej predstaviteľky, ale aj ako poprednej tlmočnice repertoáru obce. Okrem toho spoľahlivá interpretácia ukázala už pri prvom stretnutí, že ide o výrazný typ speváčky uvedomelo uchováajúcej tradíciu. Toto poznanie ma viedlo k rozhodnutiu vykonať u nej opakovaný výskum.

Opakovaný výskum som robila v máji r. 1983. Keďže Humenajovci po Veľkej noci odchádzajú z dediny na laz a bývajú tam až do predvianočného obdobia, aj tento raz mierili moje kroky na laz. Teraz som si však pozornejšie všimla prostredie, v ktorom speváčka žije a ktoré má prirodzene veľký podiel na utváraní jej osobnosti. Humenajovci si postavili pred 24 rokmi v dedine dom, ktorý obývajú spoločne so svojím mladším synom. Predtým bývali v prenajatom domčeku. Skromný malý domček na laze si postavili sami tiež až po druhej svetovej vojne. Dvojpriestorový domček má jednu obývaciu miestnosť, veľmi skromne zariadenú iba najnevyhnutnejšími kusmi nábytku, ako aj ďalšími vecami potrebnými pre každodenný život. Za zmienku stojí, že v celom dome niet jedinej stolice s operadlom, iba pri sedení na jednej z lavíc možno sa čiastočne oprieť o popravenú posteľ. Všetko svedčí o skromnom spôsobe života, ale na ktorý sú zrejme od mladosti navyknutí, preto im vyhovuje. Na laze nemajú elektrický prúd, čo však nepocitujú ako nedostatok, i keď v zime radi pozerajú televíziu, najmä pesničkové programy.

Anna Humenajová sa narodila 22. mája 1920

ako dcéra maloroľníkov. Vychodila 6 tried základnej školy, podľa jej vlastného hodnotenia v speve bola dobrá, ale v inom nie. Ako 16-ročnej jej zomrela matka. Keď mala 21 rokov vydala sa za Štefana Humenaja. Jej manžel sa narodil 1. októbra 1914 tak isto ako maloroľnícky syn. Prešiel i rozličnými zamestnaniami, bol cestárom, štiepal kamene na stavbu, pásol kravy. Teraz v starobe sú obaja manželia veľmi spokojní, pretože zo starobného dôchodku a z toho, čo sa im urodí na laze, vyjdú lepšie ako kedykoľvek predtým. Štefan Humenaj sa ukázal byť dobrým informátorom miestnej prozaickej slovesnosti.

Dvaja ich synovia bývajú v Hrušove a majú každý 3 deti, čiže na laz chodí za starkými 6 vnúčat.

Vzťah k spevu získala A. Humenajová už v rodičovskom dome, jej matka bola tiež dobrá „speváčka“ aj „parádelná“. Je známe, že dobré speváčky si ľudia v obci cenia, uplatnia sa najmä pri kolektívnych podujatiach ako sú svadby, páračky a i. Zdá sa, ako by spoločenský status na základe speváckych schopností kompenzoval tie nedostatky, ktoré vyplývajú z majetkového postavenia. Veľmi často sa stretávame so skutočnosťou, že najlepšie speváčky patria k najchudobnejším vrstvám dedinského obyvateľstva. A. Humenajová bola dobrá speváčka aj v škole, kde bola „preňiak“ (taký čo drží hlasovú skupinu), vtedy spievala druhý hlas. Vefa piesni sa naučila od matky, ale aj pri iných príležitostiach, čo kde počula, zapamätala si. Na svadbe, keď sa spievalo za stolom na žiadosť každého, neraz predspievala aj za iných, spofahli sa na ňu. Pri týchto príležitostiach si osvojovala aj nové piesne, ktoré tam počula. Dôležitou priaznivou okolnosťou bolo, že pri svadobnej príležitosti „na zore“ sa spievali kedysi vždy tie isté piesne. V súčasnosti sa už zvyk zjednodušil, iba jedna pieseň sa spieva vonku a jedna vo vnútri domu. Ďalšou významnou príležitosťou za jej mladosti boli páračky. (Hrušovčania nahrali pre rozhlas spev na páračkách.) Aj pri tých sa naučila vefa piesni. Jarné hry sa naučila od matky, ale aj od starších dievčat.

Do osobitného postavenia v rámci dediny sa A. Humenajová ako speváčka dostala vtedy, keď chcel miestny súbor nacvičiť jarné hry. Prišli ju na radu viacerých Hrušovčanov požiadať o spoluprácu a ona si vybavila v pamäti tento zvyk tak, ako sa konal za jej mladosti a nacvičovala mládež spolu s vedúcou súboru, p. učiteľkou Danišovou. So súborom bola potom aj

na viacerých festivaloch (vo Východnej, v Detve, ale aj v Banskej Bystrici a v Šahách), kde sa však zúčastnila iba ako divák. Súbor pripravil jarné hry a vynášanie Kyseľa aj pre filmovanie. Súbor nebol stály, schádzal sa iba na prípravu programu pre konkrétnu príležitosť (festival, súťaž), časom v ňom nastávali aj personálne zmeny. Po rokoch sa jarné hry znovu nacvičovali, vtedy však už bez A. Humenajovej. Jej vedúce postavenie v obci ako dobrej speváčky a spofahlivej informátorky však už vyniklo, ba upevnilo sa aj postavenie jej synov, ktorí spievajú a hrajú na harmonike. Spolu s mladším synom a dvoma vnučkami Markou a Ankou účinkovali v Hrušove v scénke „Spieva celá rodina“.

A. Humenajová je skromnej povahy, sama sa nepresadzuje, keď ju však požiadajú, rada pomôže informáciou, aj priamym účinkovaním. Takýto názor o nej majú predovšetkým iní speváci, ktorých som sa na to pýtala.⁸ A. Humenajová už teraz vo vyššom veku čiastočne zabúda texty piesní, čo ju mrzí. Celý život totiž rada spievala. Keď mala malé deti (zo šiestich detí iba dve ostali nažive), nikdy ich vraj nepestovala, ale im zaspievala, popri tom ako robila kuchynské práce, a deti sa upokojili. Rada si osvojovala nové pesničky. Ak nejakú novú počula, mala ju tak v podvedomí, že sa jej aj prisnila. Aj teraz má rada pesničkové programy v televízii aj v rádiu. Má rada aj moderné populárne piesne v televíznom podaní. „To najračej mám“

sama sa vyslovila. Keď som sa jej spýtala, či sa jej viac páčia miestne starobylé pesničky spievané napr. na svadbe, alebo novšie čardášové, odpovedala: „Mňa je to jedno.“ Naproti tomu sa jej však napr. nepáčia Šumiačania (dedinský súbor zo Šumiaca), pretože podľa nej „všetko spievajú ako na jeden hlas“. Svedčí to nepopierateľne o vkuse formovanom miestnym repertoárom, ktorý je od viachlasného šumiackeho, interpretovaného silným vysokopoloženým hlasom, ale aj hudobno-tematicky svojrážneho, značne odlišný. I keď má rada pesničkové programy televízie, na laze jej televízia nechýba. Keď prídu vnúčatá na laz, občas si s nimi zaspieva. Vďaka tomu boli aj ony informátormi pri základnom výskume. Najviac piesní od nej sa naučil starší syn Vincent. Vo vyššom veku, aj kvôli rôznym zdravotným problémom, spieva čoraz menej.

Ako som už spomenula, A. Humenajovú vzdvihla na úroveň poprednej informátorky v rámci dediny predovšetkým jej znalosť piesní k jarným hrám dievčat. Ide o hry, ktoré mali

relatívne ustálený termín, piesne z nich patria preto k výročným. V Hrušove sa zvykli spievať na Veľkonočnú nedeľu, tiež pondelok, ako aj ďalšiu jednu alebo dve nedele, avšak v Cerove napr. na Turíce. V každej obci mali tieto hry svoj ustálený poriadok. Boli vlastne istou formou manifestácie začiatku jarného obdobia a ich organickou súčasťou býval chorovod po dedine, ktorému sa prizerali starší obyvatelia obce.⁹ V Hrušove konali tieto hry „dievky“ — 14—15-ročné dievčatá, ktoré vyšli zo školy, niekedy ich bolo naraz aj 30—40. Niekde mali tieto hry silnejší obradový prizvuk, v iných obciach slabší, v celoslovenskom meradle sú však v období po prvej svetovej vojne už aj v pamäti iba raritne zastúpené. Možnosť zaznamenať v jednej obci 13 piesní k jarným hrám bola tak neobyčajná, že sama táto okolnosť upriamila pozornosť výskumnika na ich informátorku.

Celý blok jarných piesní dievčat je od A. Humenajovej zaznamenaný trikrát.¹⁰ Pokiaľ ide o interpretáciu týchto piesní po časovom odstupe, javia sa v nej tieto skutočnosti: Vo všetkých troch záznamoch sú úplne rovnako zaspievané piesne *Hoja, Ďunda, hoja; Daj boh šťastia, matka* a v dvoch podaniach pieseň *Akie naše, takie vaše* (u P. Javora je vynechaná). Zhodne bola zaspievaná aj pieseň *Hélička, bélička*, ktorá sa líši iba textom (počiatočné *Hélička* zo zápisu v r. 1973 sa mení na *Hrlička* a záverečné *cudzí majn her* je v ďalších dvoch zápisoch spievané ako *majinjer*. Speváčka nerozumela textu, aj text *majn her* bol pre ňu bez významu). Malými odchýlkami vedenia melódie na jednom až dvoch miestach v zápisoch z r. 1973 a zhodou oboch zápisov z r. 1977 a 1983 sa vyznačujú piesne *Pridi, milý, pridi ešte* (tu navyše obmena v lomení melódie), *Ňi jedon, ňi dva; Obleč sukňu zelenú; Za Du-, dīouča, za Du-; Šila som, priala som*. Najväčšie množstvo obmien badať v dvoch piesňach. V prvej piesni *Ragačini, rága moje* mení Humenajová postup plynulých sekundových krokov z r. 1973 na terciové skoky v r. 1977, kým v podaní z r. 1983 sa znovu vracia ku krokovým postupom. V podaní z r. 1973 sa záverečný descendenčný motív strofy opakoval mechanicky štyrikrát. V interpretácii z r. 1977 a 1983 sa tejto zotrvačnosti vyhla malou melodickou obmenou. Menej prehľadnú strofu tejto piesne z r. 1973 už v r. 1983 dôsledne nedodržiava, ale ďalší text voľnejšie kombinuje s vynechávaním niektorých častí. V druhej piesni *Za humny zahrádka* obmenila pôvodné závery sekundovými krokmi použitím terciových skokov namiesto nich a naopak, na iných mies-

tach používa plynulé sekundové vedenie melódie tam, kde sa pôvodne nachádzali terciové skoky. Lomenie melódie je odlišne realizované v každom zápise, zrejme v závislosti od zvolenej hlasovej polohy. V novších zápisoch (1977, 1983) sa nachádza vybočenie na citlivý tón v prípadoch, keď pôvodná melódia zotrvala na rovnakom základnom tóne cez 3—4 slabiky. Rytmické obmeny spočívajú najmä v zámene triol za dve osminy a jednu štvrtovú notu v novšom zápise. V záznamoch z r. 1973 je iný sled piesní, nevieme však, či autor zápisu rešpektoval sled informátorky.

Z podrobného rozboru možno vidieť, že zmeny podania realizovaného s odstupom času tou istou informátorkou spočívajú jednak v drobných melodických obmenách, ktoré sú podnietené snahou vyhnúť sa stereotypnosti, v bežných obmenách vyplývajúcich z pamäťových daností, ako aj v menšom spôsobe lomenia melódie, ktoré je závislé od hlasovej polohy. Rytmus sa v podstate dodržiava, jeho variácie sú nepatrné. Celkovo sú si navzájom bližšie podania z r. 1977 a 1983, ktoré zachytávajú obnovenú manifestnú formu interpretácie jarných piesní, tak ako ich A. Humenajová sprostredkovala miestnej folklórnej skupine.

Veľmi zaujímavé je porovnanie, akým spôsobom prebral materiál jarných hier od A. Humenajovej miestny súbor. Pôvodne ich predviedzal súbor mládežnícky, ten sa však schádza vždy iba operatívne (keď pripravuje program ku konkrétnej príležitosti), preto som si jeho podanie nemohla nahráť. V čase môjho návratného výskumu však mal jarné hry v repertoári školský súbor, preto sa moje porovnávanie bude sústreďovať naň. Vzhľadom na veľkú rezistentnosť interpretácie obyčajových piesní v tejto obci predpokladám, že medzi podaním oboch súborov nebol veľký rozdiel.

Kvôli objemnosti materiálu súbor vynecháva 3 piesne (*Hrlička, bélička; Jedon, ňi dva; Obleč sukňu zelenú*). Tri piesne sú úplne zhodné (*Hoja, Ďunda, hoja; Akie naše, takie vaše; Daj boh šťastia, matka*), sú to tie isté, ktoré stále rovnako interpretovala aj A. Humenajová. Sled piesní dodržiava súbor taký ako A. Humenajová, až na chorovodnú pieseň *Šila som, priala som*, ktoré je u A. Humenajovej na konci, lebo pri jej speve dievčatá na záver hier prechádzali chorovodom „brána“ cez dedinu. Keďže súborový program je obmedzený na jedno miesto, zaradili túto pieseň ako hrovú na piate miesto, medzi ostatné piesne. Podanie tejto piesne je nepatrné obmenené melodickou variáciou a osviežením

rytmu v závere bodkovanou hodnotou. Pieseň *Ragačini, raga moje*, ktorá je enumeratívnou vyvolávacou piesňou (v hre sa ňou vyvolávajú jednotlivé dievčatá po mene, aby prešli z jedného radu do druhého), skrátil súbor z troch na dve strofy. Jednotlivé strofy sa totiž líšia iba menami vyvolávaných dievčat. Dodal tým hre rýchlejší spád. Jednotlivé mená vždy s predikátom „raga“ (*raga Verona, raga Anča, raga Mara, raga Cila*) vysvetľovala A. Humenajová ako slová, ktoré nevedela zdôvodniť. Ide však pravdepodobne o prevzatie maďarského prívlastku „drága“ (milý, milá — A. Humenajová nevie maďarsky). Ani dievčatá v súčasnosti týmto slovom nerozumejú. V melodickom podaní piesne sú malé obmeny, podobného typu ako u A. Humenajovej v jednotlivých časových odstupoch. Ďalšia pieseň *Za humny zahrádka* nahrádza triolový rytmus dôsledne buď štvrtovou notou s dvomi osminami, alebo synkopou a odlišne rieši lomenie melódie. Podstatná odlišnosť je v skrátenej refrénu o jeden riadok. Táto pieseň má rozmerný, textovo aj melodicky hravý refrén zložený z asémantických slov (*Hojdana, ratariti dana, hoja duria dana, hoja dindana* atď.). Keďže je k hravému pohybu zvlášť vhodný, pridáva súbor po jeho odznení attacca ďalšiu pieseň *Prídi, milý, prídi ešte* a po odznení jej prvej, ale aj druhej strofy, refrén znovu zopakuje. To je jediná podstatnejšia dramaturgická obmena hier v podaní súboru. Celý blok končí piesňou *Za Du-, dievča, za Du-, za Dunaj*, ktorá je taktiež zhodne interpretovaná, iba s tým rozdielom, že ku koncu dievčatá zrýchľujú, čo má zrejme funkciu celkového záveru.

Prebráním piesní súborom a ich príležitostným predvádzaním sa dostávajú nanovo do povedomia obyvateľov obce a táto okolnosť zrejme bude vplývať na ich dlhšie udržanie v kolektívnej pamäti, alebo aj na ich dočasnú renesanciu.

Variovanie piesní, ktoré je nepatrné, vychádza z tých istých princípov ako u A. Humenajovej, iba s tým rozdielom, že dievčatá zo súboru zjednodušujú triolový rytmus. To nám zároveň potvrdzuje predpoklad, ktorý možno zo všeobecniť aj širšie v rámci Slovenska, že spôsob melodických obmien je v lokalite typizovaný. Odlišnosť medzi starou a mladou generáciou sa prejavuje vo vzťahu k rytmu, mladé dievčatá nemajú fixovaný vzťah k triolovému rytmu, ktorý je častý najmä v piesňach starších vývinových vrstiev, a dôsledne ho nahrádzajú iným.

Opakovaný výskum umožnil porovnať Hu-

menajovej interpretáciu aj iných druhov piesní, predovšetkým v dvoch spomínaných časových priesečníkoch, z ktorých pochádzajú zápisy tej istej zapisovateľky. Neobyčajný stupeň zhôd sa javí v jej podaní svadobných piesní, predovšetkým tých, ktoré sa spievali „na zore“, v niektorých prípadoch volí dokonca aj tú istú hlasovú polohu po dlhom časovom odstupe, blízke je tempo a odlišnosť reprezentujú iba drobné melodické obmeny, ktoré predstavujú logickú alternáciu vedenia melódie na 2—3 slabičných úsekoch.

O niečo častejšia variabilita, avšak tiež iba v zmysle naznačených postupov, je v piesňach neviazaných pevnou spevnou príležitosťou. Celkovo variovala viac v rámci jedného konkrétneho prednesu piesne, medzi jednotlivými strofami, než v podaní piesne po odstupe času. Ako najväčšmi hravé, a teda podliehajúce momentálnej nálade sa javia jej najobľúbenejšie piesne, také, ktoré si vybrala ako spontánne ponúkaný repertoár. Patrili doňho predovšetkým vtipné až satirické piesne o manželských partneroch, ľubostné, dievocké sentimentálne, ale aj žartovné, a piesne s rozličnou spoločenskou tematikou.

Súvahu variabilných postupov nám naznačujú aj uvedené notové príklady.

1. Variácie v svadobných piesňach

Pokiaľ ide o hudobnú stránku príležitostnou neviazaných piesní, nachádzajú sa medzi nimi harmonické piesne staršieho typu, ale aj s uzavretou trojdielnou formou a v najväčšom počte sú zastúpené, tak ako je to typické pre južnú časť regiónu Hont, piesne novouhorské a piesne harmonického typu iba s niektorými prvkami novouhorského štýlu. Piesne západoeurópskeho typu sa v Humenajovej repertoári takmer nenachádzajú, výnimku tvoria tri piesne s trojosminovým taktom, z ktorých jedna poukazuje jazykom na český pôvod.

Na záver by som rada zhrnula niektoré otázky výskumu konkrétneho individuálneho nositeľa piesňovej tradície. Repertoár spoločenstva reprezentuje súhrn individuálnych repertoárov,

2. Variácie v jarých piesňach

The first system consists of two staves. The top staff begins with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The melody starts with a quarter note G4, followed by quarter notes A4 and B4, then a quarter rest, and continues with quarter notes C5, B4, A4, and G4. The bottom staff provides a harmonic accompaniment with quarter notes G3, A3, B3, and C4, followed by quarter notes D4, E4, F#4, and G4. The system concludes with a double bar line and repeat dots.

The second system continues the melody and accompaniment from the first system. The top staff features a quarter note G4, quarter notes A4 and B4, a quarter rest, and quarter notes C5, B4, A4, and G4. The bottom staff continues with quarter notes G3, A3, B3, and C4, followed by quarter notes D4, E4, F#4, and G4. The system ends with a double bar line and repeat dots.

The third system continues the melody and accompaniment. The top staff starts with a quarter note G4, quarter notes A4 and B4, a quarter rest, and quarter notes C5, B4, A4, and G4. The bottom staff continues with quarter notes G3, A3, B3, and C4, followed by quarter notes D4, E4, F#4, and G4. The system concludes with a double bar line and repeat dots.

3. Lomenie melódie v jarých piesňach

The first system consists of two staves. The top staff begins with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The melody starts with a quarter note G4, followed by quarter notes A4 and B4, then a quarter rest, and continues with quarter notes C5, B4, A4, and G4. A bracket with the number '3' is placed above the first three notes (G4, A4, B4). The bottom staff provides a harmonic accompaniment with quarter notes G3, A3, B3, and C4, followed by quarter notes D4, E4, F#4, and G4. The system concludes with a double bar line and repeat dots.

The second system continues the melody and accompaniment. The top staff features a quarter note G4, quarter notes A4 and B4, a quarter rest, and quarter notes C5, B4, A4, and G4. The bottom staff continues with quarter notes G3, A3, B3, and C4, followed by quarter notes D4, E4, F#4, and G4. The system ends with a double bar line and repeat dots.

The third system continues the melody and accompaniment. The top staff starts with a quarter note G4, quarter notes A4 and B4, a quarter rest, and quarter notes C5, B4, A4, and G4. The bottom staff continues with quarter notes G3, A3, B3, and C4, followed by quarter notes D4, E4, F#4, and G4. The system concludes with a double bar line and repeat dots.

4. Variácie v rozličných piesňach

First system of musical notation, consisting of two staves. The top staff is in treble clef and the bottom staff is in treble clef. The key signature is one sharp (F#). The first staff contains a melody of eighth notes, and the second staff contains a bass line of eighth notes. A double bar line with repeat dots is present, followed by a change in key signature to two flats (Bb) and a continuation of the melody and bass line.

Second system of musical notation, consisting of two staves. The top staff is in treble clef and the bottom staff is in treble clef. The key signature is two flats (Bb). The first staff contains a melody of quarter notes, and the second staff contains a bass line of quarter notes. A double bar line with repeat dots is present, followed by a continuation of the melody and bass line.

Third system of musical notation, consisting of two staves. The top staff is in treble clef and the bottom staff is in treble clef. The key signature is two flats (Bb). The first staff contains a melody of quarter notes, and the second staff contains a bass line of quarter notes. A double bar line with repeat dots is present, followed by a change in key signature to one sharp (F#) and a continuation of the melody and bass line.

Fourth system of musical notation, consisting of two staves. The top staff is in treble clef and the bottom staff is in treble clef. The key signature is one sharp (F#). The first staff contains a melody of eighth notes, and the second staff contains a bass line of eighth notes. A double bar line with repeat dots is present, followed by a change in key signature to two flats (Bb) and a continuation of the melody and bass line.

Fifth system of musical notation, consisting of two staves. The top staff is in treble clef and the bottom staff is in treble clef. The key signature is one sharp (F#). The first staff contains a melody of eighth notes, and the second staff contains a bass line of eighth notes. A double bar line with repeat dots is present, followed by a continuation of the melody and bass line.

Sixth system of musical notation, consisting of two staves. The top staff is in treble clef and the bottom staff is in treble clef. The key signature is one sharp (F#). The first staff contains a melody of quarter notes, and the second staff contains a bass line of quarter notes. A double bar line with repeat dots is present, followed by a change in key signature to one sharp (F#) and a continuation of the melody and bass line.

pravdaže nie súhrn mechanický, pričom platí vzájomná dialektická podmienenosť. Príspevok jednotlivých spevákov do spoločného repertoáru sa značne líši v závislosti od ich odlišných spôsobilostí, ako aj potrieb.¹¹ Do určitej miery nám to ukazujú aj zmienky o jednotlivých informátoroch v tomto článku. Podiel Anny Humenajovej na repertoári obce Hrušov je podstatný, v špecifických častiach až výnimočný, pričom je závažné, že ide iba o podiel na tradičnej vrstve repertoáru.

V prípade A. Humenajovej ide o osobu zásadne tradične orientovanú, ktorej lokálne folklórne povedomie a jej hodnotové orientácie sa formovali v reálnych životných podmienkach, v ktorých mal folklór úlohu normatívnu. Speváčka je zakotvená v systéme tradičnej kultúry, pokiaľ ide o jej celý materiálny aj duchovný svet (oblečenie, jedlo, bývanie, správanie, svetonázor). Ide v nej o osobnosť vo svojom vývoji uzavretú, z čoho vyplýva aj jej upätie na tradičný repertoár a jej nezáujem o novú tvorbu. Je však prístupná pasívnemu prijímaniu odlišného typu kultúry z hromadných oznamovacích prostriedkov (najmä z televízie), je kultúrne adaptabilná.

Organická začlenenosť individua do kultúrneho systému spoločenstva ukazuje zároveň spôsob závislosti od celkového stupňa vývoja a stavu lokálnej kultúry. Pokiaľ ide o pieseň, osobná orientácia sa prejavuje vo výbere z celkového miestneho repertoáru. V prípade A. Humenajovej išlo o prednostný výber spoločensky záväzného obyčajového repertoáru a na druhom mieste o typy vyjadrujúce jej kladnú, komunikatívnu, bezprostrednú a v podstate veselú povahu s prvkami kritickosti. Navyše treba zdôrazniť, že jej repertoár takmer neobsahuje polofudové, umelé, populárne alebo módné typy. Bolo by možné povedať, že jej repertoár v podstate reprezentuje stav z medzivojnového obdobia. Uzavretosť jej repertoáru je v určitom rozpore s repertoárom obce, ktorý je naopak v súčasnosti otvorený.

Napriek povedanému, niektoré príznaky súčasného vývoja sa dotkli aj našej speváčky, tak napr. ňou interpretované piesne k jarným hrám, ktorých bola výnimočnou informátorkou, sa stali vlastne lokálne reprezentatívnym repertoárovým blokom, ktorý sa formoval v súvisi so vznikom miestnej folklórnej skupiny.¹² Okrem toho prípad jarných piesní ukazuje zároveň typický príklad súčasného statusu dob-

rého staršieho speváka v obci a dokumentuje taktiež skutočnosť, že aj typ speváka s uzavretým tradičným repertoárom pôsobí v špecifickej situácii oživujúco, až inovačne. Ako ukázalo jej ďalšie pôsobenie v kultúrnom programe obce (Spieva celá rodina), A. Humenajová nie je taktiež iba speváčkou minulosti, ale aj súčasnosti.

Príklad A. Humenajovej tiež ukazuje, do akej veľkej miery závisí od schopností individuálnej speváčky, či sa závažná časť repertoáru sprostredkuje ďalším generáciám, alebo zapadne v zabudnutí. Tým sa zároveň potvrdzuje, že kolektívne folklórne vedomie nie je abstraktum a že schopnosti jednotlivca majú podstatnú účasť na jeho všeobecnom formovaní.

O veľmi organickom začlenení A. Humenajovej do kolektívu svedčí aj jej spôsob interpretácie. Jej spev je miestami zdobený sklznutiami hlasu, príznačnými pre vrstvu parlandových piesní starších vývinových vrstiev, je uvoľnený, aj emocionálne agogický, ale predovšetkým disciplinovaný. Jej spev pri opakovanom výskume spolu s J. Bobákovou pôsobil takou zhodou, ako by spolu spievali jediným hlasom, až na miesta, na ktorých sa rozchádzali použitím odlišných textových synonym. Zmysel A. Humenajovej pre kolektív má zásluhu tiež na tom, že sa nevystavuje do popredia, lež dáva priestor ostatným prítomným spevákom.

Pokiaľ ide o variovanie piesní po časovom odstupe, možno okrem už spomínaných melodických variácií pozorovať tiež nepodstatné obmeny v texte. V niektorých piesňach volí iné poradie strof, alebo niektoré strofy vynecháva, zrejme iba preto, že časti textu pozabudla, alebo že nie sú viazané kontextom, pretože v piesňach sujetových (balady, romance) sa snaží o úplnosť, alebo aspoň logickú súvislosť. S výnimkou svadobných piesní, u ktorých je časté, že sa používa jedna melódia vo funkcii všeobecného nápevu, nepoužívala jeden nápev k viacerým textom. Osobitný nápev hrá totiž aj dôležitú úlohu nástroja na zapamätanie si pesničky ako-takej.

A. Humenajová je výrazným typom konzervujúceho speváka s uzavretým piesňovým repertoárom, čo ju však neodsúva bokom, lež naopak umožnilo jej pôsobiť aj na utváranie súčasného obrazu spevnosti obce. Na jej príklade vidno, aký významný vplyv a zásluhu majú speváci tohoto typu na uchovávanie, stabilitu a trvácnosť repertoáru obce.

- 1 Ďalšia informátorka J. Bobáková, nar. r. 1921 (teda rovesníčka A. Humenajovej), zaspievala 34 piesni, z toho iba jednu svadobnú, ostatné boli rozmanité, príležitosťou bližšie neurčené piesne. Pozoruhodné boli ďalej dve speváčky, sestry A. Matejková, nar. r. 1937 a P. Korpáčová, nar. r. 1947. Tie zaspievali väčšinou spolu (iba ojedinele sólove) 25 piesni, z toho 13 novozložených piesni k rozličným aktuálnym príležitostiam ako sú napr. mierové oslavy (viacero piesní), k hrobu padlého vojaka, k odhaleniu pomníka padlým v druhej svetovej vojne, jubilantom, na rôzne es-trády, na schôdze a oslavy jednotne hospodáriacich roľníkov a 12 rozličných nepríležitostných piesní. Poslednou speváčkou, ktorá zaspievala viac ako 10 piesni bola C. Mištová, nar. r. 1903, ktorej príspevok 12 piesni bol zložený z 10 svadobných obradových a 2 výročných jarných.
- 2 Nahrávky z r. 1977 a z r. 1983 sú v archíve ľudových piesní Národopisného ústavu SAV č. 10.661 až 10.902.
- 3 Archív ľudových piesní NÚ SAV č. 8.643—8.736.
- 4 Pod lomením melódie rozumiem preskakovanie na nižšiu alebo vyššiu oktávu v závislosti od ambitu melódie a hlasových možností speváčky.
- 5 BURLASOVÁ, S.: Integračné aspekty regionálneho piesňového štýlu v Honte. Slov. Národop. 29, 1981, s. 360—377.
- 6 Obe zaspievali 6 totožných predharmonických piesní, C. Mištová však okrem toho zaspievala 2 odlišné predharmonické a 3 odlišné novouhorské piesne, kým celkovo bohatší repertoár A. Humenajovej sa lišil tromi ďalšími predharmonickými (pritom jedna z nich má charakter všeobecnej melódie, s ktorou sa viažu 4 rozličné texty) a šiestimi novouhorskými piesňami.
- 7 V Dačovom Lome to boli 4 piesne (medzi nimi Hoja, Ďundá), v Cerove 5 piesni (medzi nimi Hoja, Ďundá), v Senohrade iba 2 piesne, v Sebechleboch iba zlomok jednej piesne u veľmi starej informátorky. Vo všetkých ostatných obciach spomínali, že tento zvyk zanikol už pred prvou svetovou vojnou, v pamäti fixované piesne boli už iba spomienkou naň.
- 8 A. Matejková (predsedníčka Slovenského zväzu žien a aktívna speváčka, ktorá spolupôsobilá pri skladaní aktuálnych piesní) o nej povedala: „Aj vie, a je smelá a ochotná spievať aj pred verejnou.“
- 9 V Hrušove zvykli chlapi hádzať pri tejto príležitosti do dievčat vrecká s popolom, v súčasnosti tento zvyk už vysvetľujú ako žartovné šantenie.
- 10 Prvý raz ich spievala zberateľovi P. Javorovi v r. 1973, vtedy zaspievala 10 piesni (chýba pieseň Akie naše, takie vaše), druhý raz v r. 1977 pri mojom prvom výskume zaspievala 11 piesni a pri opakovanom výskume v r. 1983 zaspievala ešte jednu pieseň navyše, ktorú jej pripomenula J. Bobáková a jednu ďalšiu pridal jej manžel Š. Humenaj, spolu sa teda blok rozrástol na 13 piesni.
- 11 Pozri ORSÁRYOVÁ, E.: Príspevok k systémovému skúmaniu piesňového repertoáru. Slov. Národop. 24, 1976, s. 427—432.
- 12 KREKOVIČOVÁ, E.: K niektorým výsledkom skúmania spevnosti slovenskej dediny a jej dynamiky v čase. Slov. Národop. 32, 1984, s. 466 až 478.

INDIVIDUUM UND KOLLEKTIV

Die Sängerin Anna Humenajová aus der Gemeinde Hrušov bei Krupina

Zusammenfassung

Aus der Reihe von Abhandlungen, die den Persönlichkeitsprofilen der Träger volkstümlicher Traditionen gewidmet sind, wählte die Autorin einen solchen Typ von Sängern als Studienobjekt aus, an dem sie die Beziehung zwischen dem Individuum und dem Kollektiv der Gemeinde von mehreren Seiten aus illustrieren kann. Als methodischen Leitfaden verwendete sie dabei die Charakteristik des gesamten Liederrepertoires der Gemeinde Hrušov, die Charakteristik des Repertoires der volkstümlichen Sängerin Anna Humenajová, ihre Berührungspunkte sowie die Arten ihres gegenseitigen Durchdringens.

Das Liederrepertoire der Gemeinde Hrušov ist gattungsmäßig gegliedert und enthält eine Standardanzahl zeremonieller, gelegentlich bedingter, aber auch freier Liedtypen. Auch bei der jüngeren Genera-

tion werden hier noch mehrere archaische Liedtypen bewahrt, wenngleich meist nur noch passiv. Andererseits entstehen hier als Ausgleich zu diesem Zustand neue Liedtexte, die den gegenwärtigen ideellen und ästhetischen Ansprüchen der jüngeren Schicht der Einwohnerschaft entsprechen. Es handelt sich also um eine Gemeinde mit einer aktiven Pflege des Folkloreliedes.

Die Sängerin Anna Humenajová partizipierte an der Präsentation aller Gattungen der örtlichen Lieder, mit Ausnahme der neu komponierten. Dabei ragte — verglichen mit anderen Informatoren — ihr Anteil an der Darbietung der Lieder zu den Frühlingsspielen, der Hochzeitslieder, der Klagelieder beim Begräbnis, der Balladen und der Tanzlieder hervor. A. Humenajová ist eine grundsätzlich tradi-

tionell orientierte Persönlichkeit, deren lokales Folklorebewußtsein sich unter realen Lebensbedingungen geformt hat, bei denen die Folklore eine normative Rolle spielte. Modische Typen volkstümlich gewordener Lieder lehnt sie ab.

Der Vortrag A. Humenajová's trägt die für ältere Entwicklungsschichten charakteristischen Kennzeichen. Im Rahmen der Gemeinde ragt sie vor allem als Informatorin von den Frühlingsliedern der Mädchen hervor, die ein slawischer Volksbrauch zur Feier des Frühlingsbeginns in der Osterzeit sind, und zwar nicht nur für fachwissenschaftliche Zwecke, sondern auch für den Hausgebrauch. Die örtliche Folkloregruppe übte die Frühlingsspiele nach ihren Anleitungen ein. Die Variabilität, die in der Darbietung dieser Lieder durch die jüngste Generation beobachtet werden konnte, entspringt den gleichen Prinzipien wie bei der Sängerin A. Humenajová, zum Unterschied von ihr meidet die junge Generation jedoch den Triole-

rhythmus. Die Art der Variabilität der Lieder in der Gemeinde ist im Prinzip typisiert. Sowohl bei A. Humenajová als auch bei den anderen Sängern läßt sich eine große Übereinstimmung in der Darbietung derselben Lieder nach einem zeitlichen Abstand (bei einer wiederholten Erforschung) feststellen sowie auch in ihrer Darbietung durch verschiedene Sänger.

Anna Humenajová ist ein markanter Typ des konservierenden Sängers mit einem abgeschlossenen Liederrepertoire, was sie jedoch in bezug zum Folkloreschaffen keinesfalls auf die Seite schiebt, sondern ihr vielmehr ermöglicht, auch auf die Gestaltung des gegenwärtigen Bildes der Gesangskultur ihrer Gemeinde einzuwirken. An ihrem Beispiel wird ersichtlich, welcher bedeutsamen Einfluß und welches Verdienst den Sängern ihres Typs um die Bewahrung, die Stabilität und Beständigkeit des Liederrepertoires der Gemeinde zukommt.

Slovenský národopis

Časopis Národopisného ústavu Slovenskej akadémie
vied

Ročník 39, 1991, číslo 3—4

Vychádza štyri razy do roka

Vydáva VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie
vied

Hlavný redaktor

PhDr. Milan Leščák, CSc.

Výkonné redaktorky

PhDr. Ľubica Chorváthová

PhDr. Zora Vanovičová

Typografia: Eva Kovačevičová-Fudala

Redakčná rada: PhDr. Stanislav Brouček, CSc., Člen
kor. SAV Božena Filová, Prof. PhDr. Václav Frolec,
DrSc., doc. PhDr. Emília Horváthová, CSc., PhDr.
Václav Hrníčko, PhDr. Josef Jančář, CSc., PhDr.
Soňa Kovačevičová, CSc., PhDr. Eva Krekovičová,
CSc., PhDr. Martin Mešša, PhDr. Ján Mjartan,
DrSc., doc. PhDr. Ján Podolák, CSc., PhDr. Zora
Rusnáková, CSc., PhDr. Peter Salner, CSc., PhDr.
Karol Strelec, PhDr. Andrej Sulitka, CSc.

Redakcia: 813 64 Bratislava, Jakubovo nám. 12

Vytlačila Kníhtlačiareň Svornosť, š. p., Bratislava

Registr. zn. F 7091

Jednotlivé číslo Kčs 39,—, dvojčíslo Kčs 78,—; celo-
ročné predplatné Kčs 156.

Rozširuje, objednávky a predplatné prijíma PNS —
ÚED, Bratislava, ale aj každá pošta a doručovateľ.
Objednávky do zahraničia vybavuje PNS — Ústredná
expedícia a dovoz tlače, Nám. Slobody 6, 884 19
Bratislava

© VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied,
1991

SLOVAK ETHNOLOGY

Journal of Institute of Ethnology of the Slovak Aca-
demy of Sciences

Volume 39, 1991, No. 3—4

Published quarterly by VEDA, the Publishing House
of the Slovak Academy of Sciences

Editors PhDr. Milan Leščák, PhDr. Ľubica Chorváthová and PhDr. Zora Vanovičová

Editor: 813 64 Bratislava, Jakubovo nám. 12

SLOWAKISCHE VOLKSKUNDE

Zeitschrift des Ethnographischen Institutes der Slo-
wakischen Akademie der Wissenschaften

Jahrgang 39, 1991, Nr. 3—4

Erscheint viermal im Jahre

Herausgegeben vom VEDA, Verlag der Slowaki-
schen Akademie der Wissenschaften

Redakteure PhDr. Milan Leščák, PhDr. Ľubica
Chorváthová und PhDr. Zora Vanovičová

Redaktion: 813 64 Bratislava, Jakubovo nám. 12

L'ETHNOLOGIE SLOVAQUE

Revue de l'Institut d'Ethnologie de l'Académie slo-
vaque des sciences

Année 39, 1991, No. 3—4

Parait quatre fois par an. Editions de VEDA,
maison d'édition de l'Académie slovaque des sciences

Rédacteurs: PhDr. Milan Leščák, PhDr. Ľubica
Chorváthová et PhDr. Zora Vanovičová

Rédaction: 813 64 Bratislava, Jakubovo nám. 12

СЛОВАЦКАЯ ЭТНОЛОГИЯ

Журнал Института этнологии Словацкой Акаде-
мии Наук

Год издания 39, 1991 № 3—4

Издается четыре раза в год

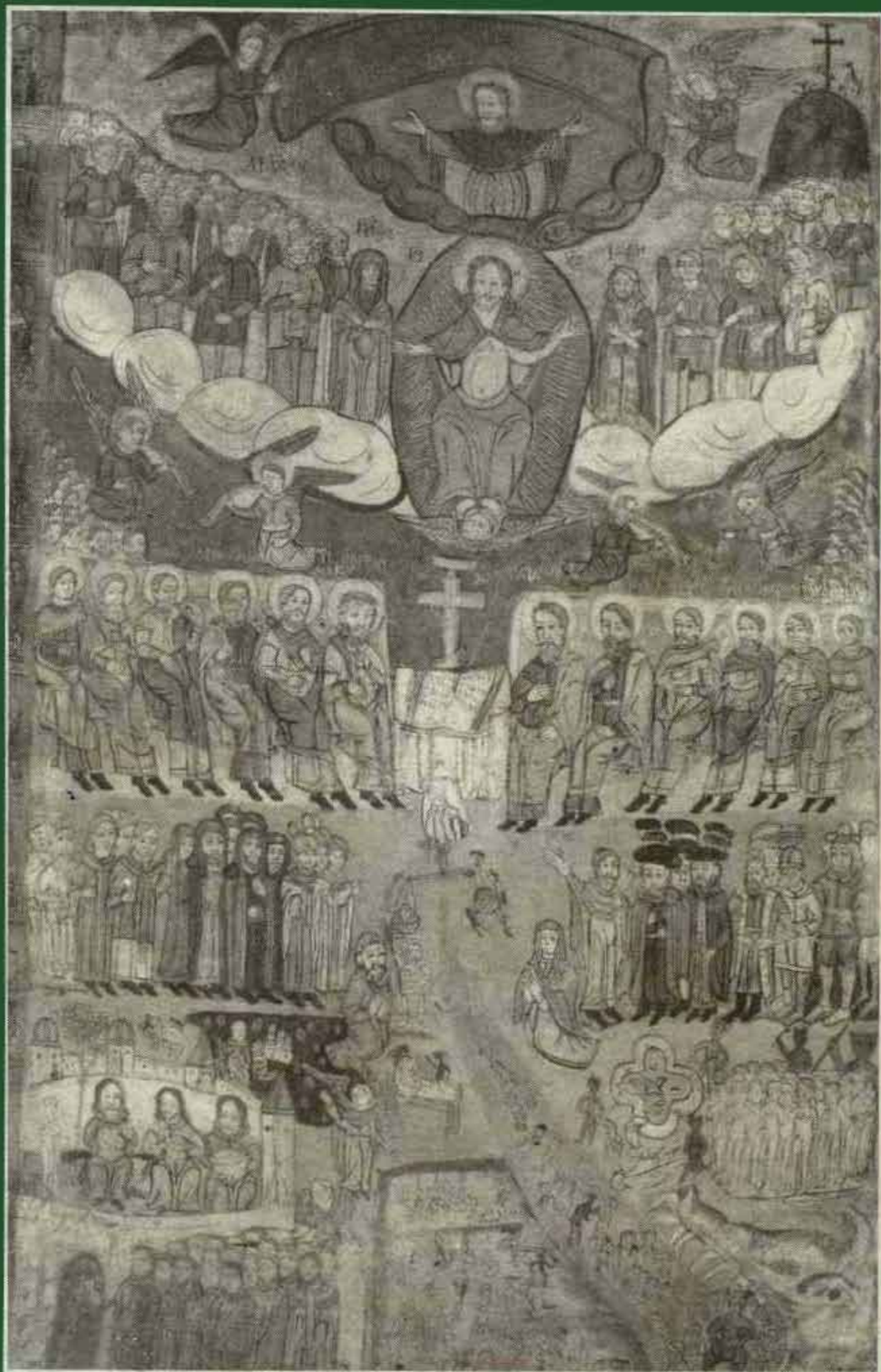
«ВЕДА», издательство Словацкой Академии
Наук

Редакторы Д-р Милан Лешчак, Д-р Любица Хор-
ватова и Д-р Зора Вановичова

Адрес редакции: 813 64 Братислава, Якубово
нам. 12

Distributed by KUBON UND SAGNER,
D-8000 München POB 340108 SRN.

INDEX 49 616
Cena Kės 78,—